

עם הפנים קדימה

לעת העתיקה אנו קוראים ימי **קָדִים** ולהתפתחויות שהעת החדשה מביאה עמה אנו קוראים **קִדְמָה**. אדם שחי בתקופה הפְּרָה-היסטורית מכונה בפינו האדם ה**קִדְמוֹן**, ואדם נאור במיוחד נחשב לאדם **מִתְקַדֵּם**. הא כיצד?

המשמעות המקורית של המילה **קָדִים** היא 'לפנים', 'ההפך מן אחר'. שמותיהם העתיקים של הכיוונים נולדו מנקודת ראותו של אדם המביט אל כיוון זריחת השמש. לכן נקרא צד מזרח **קָדִים** או **קָדִים**, צד מערב אַחֲרֹר, צד צפון שְׂמָאל, וצד דרום יָמִין או תֵּימָן. ה**ים הקדמוני** הנזכר בתנ"ך הוא ים המלח שבמזרח, וה**ים האחרון** הוא הים התיכון שבמערב.

אך השורש קד"ם משמש לא רק בתחום הגאוגרפי, אלא גם בתחום הזמן. מילים רבות הגזורות ממנו מציינות דברים שהיו בעבר או דברים הבאים לפני דברים אחרים, כלומר בהתחלה: **קָדוּם**, **קָדִים כַּל**, **קִדְמוֹן**, **מִקְדָּם** ועוד. שימוש זה מבוסס כנראה על התפיסה העתיקה שראתה את העבר כדבר שנמצא לפני משום שהוא גלוי ואפשר לראותו, ואת העתיד כדבר שנמצא מאחור משום שהוא סמוי מן העין. ואכן, השורש אח"ר משמש לעתים לתיאור העתיד: **מֵאַחֲרֵי**, **אַחֲרוֹן** וכמובן – **אַחֲרֵית הַיָּמִים**.

גם בארמית השורש קד"ם משמש במשמעות של עבר והתחלה, כגון בביטוי **מִקְדַּמַּת דִּנְא** שפירושו המקורי 'לפני כן' וכיום משמש במשמעות 'מימי קדם', 'מן העבר הרחוק'. בארמית הבבלית נוצרה מן השורש קד"ם הצורה **קָמָא** בהבלעת הדל"ית. מכאן שמה של המסכת הראשונה משלוש המסכתות במשנה ובתלמוד העוסקות בדיני נזיקין: **בְּבֵא קָמָא** – ('ה)שְׁעַר (ה)רֵאשׁוֹן'. ובעברית החדשה נוצרה המילה **קָמָא** שפירושה קדום, ראשוני.

כפי שראינו, בלשונונו היום השורש קד"ם משמש גם במשמעות הפוכה – לציון דברים המאוחרים בזמן – כגון במילים **מִתְקַדֵּם** ו**קִדְמָה** (חידושו של אליעזר בן-יהודה). מילים אלו נוצרו מנקודת מבט שונה: הסתכלות לכיוון שאליו צועדים בציר הזמן. בדומה לכך גם המילה **לְפָנִים** משמשת בשתי ההוראות: "מה שעומד לפנינו" מתייחס לעתיד, ואילו **לְפָנִים** פירושו 'בעבר' ובעיקר 'בעבר הרחוק'.

ואולם גם בעברית החדשה שימושיו העיקריים של השורש קד"ם הם במשמעות של עבר והתחלה, ולא רק במילים שירשנו מימי קדם. הנה כמה דוגמאות: **קָדִים** – תחילת שנתחדשה על פי קָדִים הארמית ('לפני') ומשמשת חלופה לתחילית הלועזית pre-: 'קדם-היסטורי', 'קדם-צבאי' ועוד; **תְּקַדִּים** – מקרה שהיה ומשמש דוגמה למקרים דומים בעתיד (חידושו של איתמר בן אב"י); **קִדְמָת** – תוספת הבאה בראש מספר או מילה; **מִקְדַּמָּה** – תשלום שניתן מראש.

נסיים בשניים מחידושיה של האקדמיה ללשון העברית משורש זה: **קִדְמוֹן** (פְּרוֹמוֹ) – פרסומת הבנויה מקטעים הנותנים טעימה מסרט או משדר שיוצגו בקרוב; **אֶקְדָּם** (אֶפְרִיטִיף) – משקה כהיל שנוהגים לשתות כמִתְאַבֵּן לפני סעודה.